

INGEZONDEN.

Geachte Redactie:

In het Novembernummer van Uw tijdschrift heb ik van meerdere collega's mededeelingen en ingezonden stukken gezien direct of indirect aan mij gericht, waarin zij doen uitkomen, dat zij het niet met mij eens zijn in zake de wijze waarop de collega's volgens mijn opinie in deze tijden hun diensten aan het vaderland hadden behooren aan te bieden. Het eigenaardige hierbij is echter, dat hun argumentatie in deze stukken in plaats van hunne meening te verdedigen juist een bewijs levert voor de juistheid mijner opvatting. Daar er collega's zijn, niet bekend met hetgeen is besproken op de vergadering der Haagsche Tandheelkundige Vereeniging in Augustus l.l. wil ik in 't kort hier even op terug komen. Kort na het uitbreken van den Europeeschen oorlog hebben de leden der Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunst van het *Hoofdbestuur* de volgende circulaire ontvangen, welke ik in zijn geheel nog eens weergeef, omdat ik èn tegen de redactie èn tegen den inhoud dezer circulaire bezwaren had en nog heb.

Aan de Leden.

Geachte Collega,

De oorlogstoestand der ons omringende staten maakte het noodzakelijk dat Nederland op ernstige tijden voorbereid zij. Alle weerbare dienstplichtige mannen staan reeds gereed Neerlands onafhankelijkheid te verdedigen, indien zij mocht worden bedreigd. Achter dit leger staat reeds een groote schare van bereidwilligen, niet-dienstplichtigen, vrouwen zoowel als mannen, die zich aan de overheid beschikbaar stelden, om nooden te lenigen en hulp te verleen daar waar dit van hen mocht worden verlangd. De Nederlandsche niet-dienstplichtige tandartsen mogen en zullen ook hier niet achterblijven. Zij toch kunnen door zaakkundige behandeling van kaakfracturen en andere kaakverwondingen in oorlogstijd zoo buitengewoon nuttig werkzaam zijn. Voordat het Hoofdbestuur der Maatschappij zich definitief met het Roode Kruis in verbinding stelt ter organisatie en verdeeling van tandheelkundige hulp bij den ambulance-dienst en in hospitalen, moet het weten waar en hoeveel hulpkrachten beschikbaar zullen zijn. Het noodigt daarom ieder collega, die zich voor den duur der mobilisatie aan de overheid

wil beschikbaar stellen, uit, op bijgaand biljet zijn naam en volledig adres in te vullen en *per omgaande* te zenden aan den secretaris van het Hoofdbestuur, den heer W. C. K o l d e w i j n, Willemsparkweg 52, Amsterdam.

HET HOOFDBESTUUR.

De eerste helft dezer circulaire nu zou aan niet-dienstplichtige tandartsen den indruk kunnen geven alsof voor hen door hun niet-dienstplichtigheid de mogelijkheid ware uitgesloten om eventueel als militair bij het leger te worden ingedeeld, en niets is toch minder waar. Integendeel, een van de eerste daden van onzen minister van Oorlog bij het uitbreken van den oorlog in de ons omringende landen is geweest, het aansporen van niet-dienstplichtige Nederlanders tot het formeeren van Vrijwillige Landstormafdeelingen, geregeld bij de wet van 4 Augustus 1914.

Hoewel dus door den minister de niet-dienstplichtige Nederlandsche mannen met nadruk werden verzocht om zich bij den Landstorm als vrijwilliger aan te melden, waren er velen, die aan deze roepstem geen gehoor gaven, hoewel zij in alle opzichten lichamelijk voor den militairen dienst geschikt waren, doch zich vrijwillig aanmeldden bij het Nederlandsche *Roode Kruis*. Hun aantal was zoo groot, dat het Ned. *Roode Kruis* zich zag genoodzaakt bekend te maken, dat het geen vrijwilligers meer kon aannemen. Nadat nu ter mijner kennis was gekomen, dat het *Hoofdbestuur* der *Ned. Mij. t. Bev. d. Tandheelkunst* het plan had gevormd aan het Ned. *Roode Kruis* de diensten harer leden aan te bieden, had ik een onderhoud met den secretaris van het Hoofdbestuur van het Ned. *Roode Kruis*; deze gaf mij als zijne meening te kennen, dat deze diensten niet zouden worden aangenomen, terwijl hij mij machtigde zijne zienswijze aan de collega's bekend te maken met het verzoek op de uitgeschreven vergadering deze te bewegen van die aanbieding af te zien, daar het natuurlijk altijd min of meer onaangenaam is voor belangeloos aangeboden diensten te moeten bedanken. Eveneens deelde de genoemde secretaris mij mede, dat die aanbieding, naar aanleiding van veler vrijwillige dienstneming bij het *Roode Kruis* vermoedelijk den indruk zou wekken alsof zij, voor een groot gedeelte althans, werd gedaan om zich ervoor te vrijwaren, eventueel voor den Landstorm te kunnen worden opgeroepen. Ook had ik toevalligerwijs eenige weken voor het uitbreken van den oorlog een onderhoud met den inspecteur van den Geneeskundigen Dienst Generaal-Majoor Q u a n j e r aangaande de voorziening in tandheelkundige hulp aan militairen. Bij dit onderhoud bleek duidelijk dat, hoezeer gewenscht goede tandheelkundige hulp voor militairen inderdaad ook is, de behoefte daaraan in 't algemeen door de mili-

beter achterwege gebleven ware, en dat mijn inzicht in dezen juist was, is met den dag meer gebleken. Want, wel zegt collega v. Hasselt, dat de aanbieding door de betrokken autoriteiten met zooveel sympathie is ontvangen, maar zou hij dan niet eens het antwoord willen mededeelen, hetwelk van het *Roode Kruis* op die aanbieding is ontvangen, en welk antwoord door den minister is gegeven op het zeer ontijdige request door het *Hoofdbestuur* den 5en October j.l. aan Zijne Excellentie gezonden? Hiermede is trouwens het *Hoofdbestuur* volgens mijne bescheiden meening zijne bevoegdheid verre te buiten gegaan. Art. 3 immers van het huishoudelijk reglement zegt: „Alleen het Hoofdbestuur in spoedeischede gevallen of de algemeene vergadering is het geoorloofd zich rechtstreeks met verzoekschriften te wenden tot de regeering of de wetgevende macht.” en nu zal toch niemand in ernst kunnen meenen, dat Zijne Excellentie de Minister van Oorlog voorloopig tijd zou kunnen vinden om definitief een tandheelkundigen dienst voor het leger in vreedstijd te organiseeren, zooals het request bedoelt, en zooals nader in de bijgevoegde memorie van toelichting is aangegeven; een spoedeischede geval is het dus wel allerminst. Ik wil aannemen, dat het Hoofdbestuur te goeder trouw heeft gehandeld; het geeft hiermede dan toch ongetwijfeld het bewijs niet te zijn berekend voor de op zich genomen taak.*)

Volgens collega van Hasselt bewijst de spoed waarmede door den geneeskundigen dienst eene algemeene regeling is getroffen, waardoor van de aangeboden diensten der tandartsen zooveel mogelijk profijt kon worden getrokken, hoezeer deze die diensten op prijs stelt. Die bewering is echter moeilijk te rijmen met het feit, dat aan verschillende collega's hier ter stede die hunne diensten hebben aangeboden niets van eene regeling bekend is, en dat een collega, die ook op de bewuste vergadering tegenwoordig was en daar, evenals ik, vernam, dat Dr. v. d. Hoeven met Dr. Schouten, den chef van het militaire hospitaal hier ter stede deze aangelegenheid had besproken en geregeld, toen hij na geruimen tijd van de heele zaak verder nog niets had gehoord en Dr. Schouten op straat aansprekende, vroeg, welke regeling er nu was getroffen, van dezen tot antwoord ontving: „Ik weet van geen regeling af, en Dr. v. d. Hoeven heeft met mij over niets gesproken.” Eveneens in strijd daarmede lijkt mij het feit, dat eerst zeer korten tijd geleden tot het Hoofdbestuur van het Roode Kruis alhier het verzoek werd gericht, een lokaal beschikbaar te willen stellen voor tandheelkundige behandeling van militairen hier ter stede, en dat, toen de beschikking hierover was verkregen, enkele dagen daarna weer

*) Zie in verband hiermede 't ministerieel schrijven, opgenomen onder mededeelingen van de Maatschappij. (Red.)

werd medegedeeld, dat men er geen gebruik van wenschte te maken. Het ingezonden stuk van collega Nord in het Decembern timer van dit tijdschrift is ook eene goede illustratie van die door collega van Hasselt genoemde „meest practische regeling”, en hetgeen den heer Nord is overkomen hebben vele collega's ondervonden, terwijl hier in den Haag de collega's welke ik sprak nog van geen regeling afweten.

Gaan we nu eens even na, wat de ervaring in het Duitsche leger in de laatste maanden ons geleerd heeft, dan wordt mijne zienswijze in de onderhavige kwestie door de feiten als juist bewezen. Zooals het Hoofdbestuur in de memorie van toelichting, behoorend bij het ontijdige request aan Z.E. den Minister van Oorlog, zegt, behooren bij de reserve van elk Duitsch armeekorps twee tandartsen, terwijl nu blijkt, dat slechts ongeveer 60 tandartsen in het heele Duitsche leger als tandarts dienst doen; er worden dus van de volgens de organieke sterkte bij het leger behoorende tandartsen verreweg het grootste gedeelte voor andere doeleinden gebruikt. We zien dan ook, dat zelfs de meest eminente Duitsche collega's, zooals de helaas gesneuvelde Prof. Julius Witzel, zeer zeker een eerste autoriteit waar het de behandeling van kaakfracturen, resecties en dergelijke betreft, bij de strijdende troepen zijn ingedeeld. En dat ons legerbestuur zelf wel weet, van wie, waar, en welke diensten het wenscht, blijkt m.i. wel voldoende uit het feit, dat aan verschillende collega's die zich onder de wapenen bevinden en die verzochten, als tandarts dienst te mogen doen, dit verzoek werd geweigerd, terwijl anderen weer voor deze diensten werden aangewezen.

Dat de behandeling van kaakfracturen te velde, waarvan het Hoofdbestuur met zooveel ophef gewag gemaakt, wel zoo goed als nooit bij ons noodig zou zijn, blijkt ook reeds uit een brief van den militairen tandarts te velde Müller (Zahnärztliche Rundschau, N°. 43 1914), waarin hij erop wijst dat bij het gunstigste geval van kaakfractuur, dat hij in behandeling kreeg, door den aard der verwonding, pas den vierden dag de eigenlijke behandeling der fractuur door den tandarts kon beginnen; deze oorlogsfracturen toch gingen altijd gepaard met ernstige beleedigingen der weekdeelen enz., waardoor eerst slechts eene zuivere symptomatische behandeling mogelijk was. Nu, in dien tijd zouden bij ons de gewonden gemakkelijk b.v. naar Utrecht of eene andere plaats kunnen worden doorgezonden, waar die behandeling meer doelmatig kan geschieden. Dat ook inderdaad, zooals ik zeide, de behandeling van kaakfracturen ontstaan door verwondingen in den oorlog in het algemeen buiten het kunnen van een Nederlandsch tandarts ligt, kan men ook zien uit het artikel van privaatchirurgen Dr. Kantorovicz, waarin hij zegt, dat er veel meer chirurgische en technische kundigheden

worden vereischt voor de behandeling van deze soort van verwondingen dan men gewoon is te denken.

En dat ook de collega's, die in het Novembernummer van dit tijdschrift over de behandeling van militairen enz. iets schreven, mijne zienswijze zouden deelen, zoo ze zich slechts goed rekenschap gaven van de beteekenis der door hen waargenomen feiten, die ze mededeelen, wil ik nog even aantoonen. Terloops zij collega G r e e t e r meegedeeld, dat het IJzeren Kruis 1e en 2e klasse in Duitschland wel allerminst de hoogste militaire onderscheiding is, doch juist met buitengewoon kwistige hand wordt uitgedeeld. Vooreerst dan de brief van collega J. A. H o l t h a u s, werkzaam gesteld bij de Hoofdverbandplaats der 4e Divisie (Tilburg), alwaar hem de behandeling van militairen met mond- en tandziekten is opgedragen. Reeds het feit, dat hem deze opdracht is gegeven, terwijl er ook collega's, die onder de wapenen zijn, gewoon bij den troep dienst doen, bewijst, dat de legerautoriteiten het niet wenschelijk achten van de tandheelkundige capaciteiten van alle tandartsen, waarover ze kunnen beschikken, gebruik te maken ten koste van de getalsterkte van de combattanten, met andere woorden, dat ze het in 't algemeen nuttiger vinden tandartsen te gebruiken als soldaat dan als tandarts. Collega H o l t h a u s schrijft o.a.: „Dan wil ik wijzen op de groote paedagogische waarde, die er uitgaat van een conservatieve behandeling (bij kiespijn) bij menschen met een overigens vrijwel intact en sterk gebit, die anders door onwetendheid de pijnlijke kies eenvoudig hadden laten extraheeren door den dorpsdokter en nu misschien voortaan wat zorg gaan wijden aan hun mond om de pijn te voorkomen . . .” Dit zijn dus juist de menschen, die de behoefte aan conserveerende tandheelkundige hulp niet gevoelden en aan wie de heer H o l t h a u s, volgens zijn eigen woorden, nu hoopt dit geleerd te hebben; of hem dit echter met allen gelukt zal zijn, waag ik te betwijfelen. Bij 197 patiënten heeft hij slechts 25 vullingen gelegd, daarentegen 114 extracties verricht, waarvan 109 „met pijn”; uit dit groote aantal, ik moet wel aannemen noodzakelijke, extracties concludeer ik alweer, dat door de militairen de behoefte aan conservatieve tandheelkundige hulp niet werd gevoeld, hoewel ze deze tandheelkundige hulp zelf wel terdege gevoeld hebben; dit is echter niet hetzelfde!

Collega v a n H a s s e l t haalt aan hetgeen de „Sketch” schreef: „Don't be ashamed to go on with your job. It is what you are best at. If Lord K i t c h e n e r wants you for *his* job, he will send for you” „Vrij vertaald zouden we kunnen zeggen dat velen van ons nuttiger en zeker beter werk doen door onze kostelooze behandeling van soldaten, zooals dat thans door zoovele particuliere tandartsen geschiedt, dan door zelf te gaan exerceeren.” Ik zou collega v a n H a s s e l t

in gemoede den raad willen geven zich voortaan vooral niet meer aan vrije vertalingen te wagen voor hij dergelijke eenvoudige zinetjes letterlijk kan vertalen en de beteekenis ervan kan begrijpen. Wat toch beteekent deze zinsnede uit de „Sketch" letterlijk? Immers: Schaam er U niet voor met uwe gewone werkzaamheden door te gaan. Daar zijt gij het best mede op de hoogte. Als Lord Kitchen er U noodig heeft voor *zijn* werk, zal hij wel om U sturen. Dus vrij vertaald en toegepast op de Nederlandsche niet-dienstplichtige tandartsen: Blijft gewoon uwe praktijk uitoefenen en biedt niet ongevraagd uwe diensten aan voor belanglooze behandeling van militairen. Indien onze Minister van Oorlog U noodig heeft zal hij het U wel laten weten. Zooals de heer van Hasselt zeer terecht opmerkt, denkt ons gouvernement er inderdaad zoo over hetgeen het bewijst door verschillende dienstplichtige tandartsen aan den gewonen dienst te onttrekken ten einde gebruik te maken van hunne speciale kennis voor de behandeling van militairen met tandziekten. Tevens mag ik hier misschien nog eens zeggen, dat onze Lord Kitchen, Minister Bosboom, U met nadruk heeft laten weten, dat hij wenscht, dat gij dienst zult nemen bij den vrijwilligen landstorm. In het bovenstaande hebben wij alweer een bewijs, dat vele collega's mijne zienswijze zouden deelen, indien zij slechts de door hen erkende feiten, juist wisten te interpreteren.

Over de practische wijze van arbeidsverdeeling, die we volgens den heer van Hasselt hebben verkregen, heb ik hierboven reeds het mijne gezegd. Collega Pitsch moet ik in antwoord op zijne aan mij gerichtte vragen mededeelen, dat hij uit het voorgaande reeds de reden heeft vernomen, waarom ik mijn ingezonden stukje in een dagblad heb geplaatst. Tevens moet ik er hem op wijzen, dat hij van een verkeerde onderstelling uitgaat; mijn gewoonte is het niet, om over onderwerpen, waarvan ik niet op de hoogte ben, in 't openbaar te spreken of te schrijven. Juist omdat ik wel in staat ben, en dit met der daad herhaaldelijk heb bewezen, om verschillende kaakfracturen lege artis te behandelen, kon ik de collega's waarschuwen een dergelijke behandeling niet te licht te tellen en er zich niet zonder voldoende voorbereiding aan te wagen. Dat de Nederlandsche tandarts in 't algemeen, waarvan in de aangehaalde circulaire alleen sprake is, niet in staat is, deze gevallen zaakkundig te behandelen, kan de heer Pitsch even goed weten als ik. Ik geloof, dat het zeer zeker minder compromitteerend is voor den tandheekkundigen stand, openlijk te erkennen, dat ze iets niet verstaat, wat ze ook niet behoeft te kennen, dan zich hiervoor aan te bieden zooals in de circulaire werd voorgesteld, en dan fiasco te maken. Waar de heer Pitsch zegt, dat hij op karretjes langs den

weg en in advertenties heeft gelezen, dat men niet beter kan doen, dan Alex Mertens' tandmiddelen te koopen, begaat hij een kleine onnauwkeurigheid, die echter tot groote verwarring aanleiding moet geven. Ik tart den heer Pitsch een enkele advertentie aan te halen, waarin gesproken wordt van tandmiddelen van Alex Mertens; wel kan hij hebben gelezen *Leukodont-tandmiddelen* volgens voorschrift van Alex Mertens. De heer Pitsch zal misschien weten, dat ik mij indertijd heb geveleid met de hoop, dat het mogelijk zou zijn, deze tandmiddelen, welke door eene vennootschap op mijn verzoek gefabriceerd en in den handel werden gebracht, door de medewerking der collega's in Nederland in te voeren; het geldt hier toch een product, waarvan de geheele samenstelling aan de collega's nauwkeurig was bekend gemaakt en van welks deugdelijkheid ik mij na rijpe studie overtuigd houd. Juist, omdat ik hoopte de exploitatie in dit spoor te kunnen leiden, heb ik zitting genomen in den Raad van Beheer dezer vennootschap; daar mij dit echter niet is mogen gelukken door gebrek aan voldoende medewerking der collega's, ben ik uit den Raad van Beheer getreden en heb met de heele vennootschap alleen dit uit te staan, dat ik contrôle uitoefen op de juiste bereiding der praeparaten. Dat het overigens voor een vaderlandslievend mensch is aangewezen, om voor zoover mogelijk producten van eigen vaderlandsche industrie te koopen, waardoor dus eigen werklieden en eigen fabrikanten worden bevoordeeld, zal iedereen, zoo hij slechts bekend is met de meest elementaire begrippen van sociaal-economie, wel met mij eens zijn. Wat echter het betoog over deze kwestie van den heer Pitsch met de toetreding tot den Vrijwilligen Landstorm of het aanbieden van belangelooze tandheelkundige hulp aan militairen heeft te maken is mij niet recht duidelijk.

Geachte Redactie! Niet dan met de grootste verbazing heb ik Uw onderschrift bij het stukje van collega Pitsch gelezen. Nimmer zal ik echter nalaten te doen wat ik mijn plicht acht te doen om mij te vrijwaren voor verdachtmaking en de verdenking, door minder nobele drijfveeren hiertoe te zijn gedreven. Tot heden had ik altijd gemeend, dat gij, Redactie, dit tijdschrift redigeerdet als een wetenschappelijk tijdschrift. Maar nu gij zelf onomwonden verklaart, dat een ieder zich „le plaisir de se voir imprimé” kan verschaffen door zich bij U aan te melden, nu verklaar ik U, dat ik na deze geen letter van mij meer in uw tijdschrift wensch geplaatst te zien, voor en aler gij een ander criterium zult hebben aangenomen voor het opnemen van artikelen. Misschien kunnen de volgende regelen van de Genestet U behulpzaam zijn in het vinden van dat criterium:

Als u het hart tot spreken dringt,
 Zoo spreek!
 Maar wat gij spreekt of preekt of zingt,
 Hou' steek!
 Nooit rake uw bol, wat zeng of zied,
 Van streek!
 Kort, krachtig zij uw toast, uw lied,
 Uw preek!

 Geef nimmer, zonder zin of slot,
 Geluid!
 En snoer, beleefd maar vrij, den zot
 Den snuit!
 Zeg, wat gij meent, waar plicht gebiedt,
 Rechtuit!
 De dwaas alleen verschiet om niet
 Zijn kruit.

 Geef, Meester in de kunst, kritiek,
 Maar wik!
 En scherm niet voor uw eigen kliek
 Of ik!
 Ei, gun den dommen dwaas geen rust,
 Pik, prik!
 Maar schreeuwt ge uit nijd of luim of lust,
 Zoo stik!

 Weet, wat gij zegt; denk eer gij schrijft
 Of dicht;
 Maar zoo gij eeuwig wischt en wrijft,
 Zoo zwicht!
 Een warkop, wat hij broedt of doet,
 Ontsticht;
 Een helder hoofd, een rein gemoed
 Brengt licht!

Hoogachtend,
 ALEX MERTENS.

Meer dan 21 jaren hebben wij 't kunnen stellen zonder de
 dichterlijke raadgevingen van den heer Mertens en het Tijd-
 schrift is er inderdaad niet op achteruit gegaan.

Kent de heer M. wellicht ook het volgende rijmpje van de
 Génestet?

Met uw „littéraire vrienden”
 Raakt ge meestal „gebrouilleerd.”
 Vriendschap toch is slecht te vinden
 Waar steeds IJdelheid regeert.

d. J. C.

Geachte Redactie,

Wilt u zoo vriendelijk zijn om eene korte aanteekening te plaatsen op het artikel van den heer M e r t e n s? Niet om mij te verdedigen tegen de beschuldiging onwaarheid gesproken te hebben; aangezien ik meen aanspraak te mogen maken op het vertrouwen mijner collega's en daarin voldoende waarborg te hebben, dat zij aan de gemaakte opmerking niet al te veel waarde zullen gehecht hebben. Maar wel omdat ik de zaak, waarom het hier gaat, de invoering van tandheelkundige hulp bij het leger, van zoo buitengewoon groot gewicht acht, dat het uit een geschiedkundig oogpunt van belang is eene juiste opgave der feiten te geven.

Toen in het begin van Augustus ons leger was gemobiliseerd, kwam collega B i s s e l i n g met het idee bij mij aan om te trachten op eene of andere wijze tandheelkundige hulp te verleenen aan de militairen. Wij bespraken deze aangelegenheid met den Voorzitter en eenige bestuursleden van de Haagsche Tandheelk. Vereeniging en aan mij werd opgedragen om mij met het Rode Kruis in verbinding te stellen. Ik wendde mij tot Dr. T e l j e r, die de regeling van de medische hulp op zich genomen had, met de vraag of hij meende, dat het Rode Kruis van de hulp der tandheelkundigen zou wenschen gebruik te maken. Zijn antwoord was bevestigend en hij verzocht mij schriftelijk opgave te doen van hetgeen wij wenschten. Hiervan deed ik mededeeling aan den Voorzitter van de H. T. V., die mij verzocht met den secretaris d a C o s t a deze zaak verder te behandelen. Uit eigen beweging riepen wij toen de hulp in van collega v a n H a s s e l t. Op eene conferentie, die wij spoedig daarop met ons drieën hielden, werd het ons duidelijk, dat de tandheelkundige hulp aan militairen moest verdeeld worden in oogenblikkelijke, en in toekomstige, bij eventueel uitbreken van den oorlog.

Voor de oogenblikkelijke hulp moesten wij ons wenden tot den geneeskundigen dienst bij het leger. Voor de hulp in oorlogstijd wellicht ook tot het Rode Kruis. Inmiddels deden wij eene oproeping aan de collega's om te vernemen, wie zich belangeloos beschikbaar stelden.

In een particulier schrijven aan collega K o l d e w i j n deed ik

mededeeling van hetgeen wij in den Haag gedaan hadden en verzocht hem in overweging te nemen of het Hoofdbestuur van de Maatschappij t. B. d. T. deze zaak voor het geheele land in orde kon brengen. Den volgenden dag wendde ik mij tot den Inspecteur van den Gen. Dienst der Landmacht, Generaal-Majoor *Quanjér*. Door drukke bezigheden kon deze mij niet persoonlijk te woord staan, doch deed door zijn adjudant, Dr. *Prins* weten, dat hem het denkbeeld van hulpverleening door de tandartsen sympathiek was en verzocht de zaak te regelen met Dr. *Schouten*, chef van het Militair Hospitaal. Met *da Costa* begaf ik mij daarheen en werd ontvangen door Dr. *Halbertsma*, dirigerend officier van Gezondheid, die ons aanbod zeer toejuichte, zich tot zijn chef, Dr. *Schouten*, wendde om zijn oordeel te vernemen en door dezen opgedragen werd de zaak met ons te regelen. Dr. *Halbertsma* was zoo vriendelijk zelf een schema van dienstregeling voor de hulpverleening op te stellen, hetgeen wij ter goedkeuring aan Generaal-Majoor *Quanjér* hadden voor te leggen en hetgeen zonder eenige op- of aanmerkingen door hem werd goed gevonden. Van dezen gang van zaken heb ik in de Vergadering van de H. T. V. mededeeling gedaan en zoo is het in de notulen van die Vergadering opgenomen.

Dr. *Halbertsma* deelde ons mede, dat wij volstaan konden met onze hulp aan te bieden aan den Geneeskundigen Dienst en met het Roode Kruis niet verder in onderhandeling behoeften te treden, aangezien in geval van oorlog toch tusschen deze twee organisaties verdeeling van arbeid plaats had. Hieraan hebben wij ons gehouden en ons niet verder met het Roode Kruis in verbinding gesteld. Later is aan de H. T. V. door bemiddeling van een officier van Gezondheid door het Roode Kruis een lokaal beschikbaar gesteld om tandlijders te helpen. Daar wij evenwel behandeling aan huis doelmatiger vonden, heeft het bestuur van de H. T. V. dit aanbod onder beleefden dank voor de bereidwilligheid afgeslagen. Daar ik met vacantie de stad verliet en *da Costa* inmiddels als reserve-officier was opgeroepen, nam *van Hasselt* de verdere leiding van deze zaak op zich in overleg met het Hoofdbestuur van de Maatschappij t. B. d. T. Door het Hoofdbestuur was de verleening van tandheelkundige hulp intusschen voor het geheele land georganiseerd en werd op verscheidene plaatsen gretig van die hulp gebruik gemaakt.

Door al deze maatregelen zijn we thans gelukkig zóó ver, dat door het legerbestuur volmondig erkend en ingezien wordt, dat tandheelkundige hulp in het leger onontbeerlijk is en daarin ligt de groote betekenis van het initiatief door *Bisseling* genomen.

Gelukkig hebben wij in Generaal-Majoor *Quanjér* den man

gevonden, die het gewicht van behoorlijke tandheelkundige hulp in het leger ten volle beseft en in overleg met van Hasselt grondige voorbereedingen treft om dezen lang verwaarloosden tak der Geneeskundige Dienst in orde te brengen.

Wanneer dan ook later eene regeling van de tandheelkundige hulp in het leger zal tot stand zijn gekomen, is de professie daarvoor aan deze mannen in de eerste plaats grooten dank verschuldigd.

den Haag, Januari '15.

C. VAN DER HOEVEN.

Geachte Redacteur!

Mijn dank voor uw vriendelijkheid mij het proza van den heer Mertens ter lezing te zenden.

Gij zult begrijpen dat er voor mij geen enkele reden bestaat er ook maar iets aan toe te voegen. De feiten* en cijfers* wijzen zoo duidelijk de onjuistheden in zijne beweringen aan en laten hem daardoor zoo'n droevig figuur slaan dat ik, dunkt me, niet beter kan doen dan z'n geschrijf met den mantel der liefde te bedekken.

Met collegiale groeten,

VAN HASSELT.

* Brief van het Hoofdbestuur van „het Roode Kruis” waarin niet anders staat dan dat het onder dankbetuiging, de gezonden lijsten ter kennis van den Inspecteur v.d. Geneesk. Dienst der Landmacht heeft gebracht.

Brief van den Inspecteur van den Geneesk. Dienst waarin „grootte waardeering” wordt uitgesproken voor de aangeboden diensten.

Artikel van collega H o l t h a u s in het Januari-nummer.

Stenografisch verslag der 2e Kamerzitting, waarin de uitlatingen van Z. Exc. den Minister v. Oorlog, den heer B o s b o o m. (zie Januarinummer).

Benoeming van *alle* dienstplichtige tandartsen, welke ons bekend waren, tot tijdelijk militair tandarts met den rang van officier.

Geachte Redactie:

't Is jammer, dat ik niet, behalve van collega K l i n k h a m e r's stukje in 't vorig nummer van 't Tijdschrift óók inzage heb gekregen van de copy van dat van collega H o l t h a u s 't Heelemaal onbesproken laten wil ik niet; maar door er nu nog op terug te komen, laad ik den schijn op me, grooter gewicht te willen zien hechten aan mijn uitlating, dat ik niet den indruk had gekregen, dat „de” soldaat onze speciale hulp sterk begeert, dan ze waarschijnlijk verdient.

Immers, er was hier slechts sprake van een persoonlijke indruk, waarvan ik zelf de kracht reeds had verzwakt door de toevoeging, dat wellicht de factoren, die ik in mijn artikeltje noemde („dienst” en hulp van een milicien-tandheerkundige in 't hospitaal) mijn oordeelvelling konden vertroebelen. Trouwens collega H o l t h a u s kan over grooter patiënten-materiaal beschikken en dus mogen we zijn oordeel als van meer gewicht beschouwen.

Alleen wil ik opmerken, dat mijn ervaring, n.l. gering bezoek van militairen, door alle Haarlemsche collega's gedeeld werd, zoodat we met 1 Februari onze diensten nog alleen hebben beschikbaar gesteld ter eventueele aanvulling van het gepresteerde in 't hospitaal.

Men gelieve echter in geen geval mij als een tegenstander van het instituut „militaire tandartsen” te beschouwen: hoe beter hulp den landverdedigers kan ten deel vallen, des te aangener zal 't mij zijn.

In 't zelfde licht gelieve men mijn standpunt ten opzichte der kaakfractuur-kwestie te bezien.

Haarlem.

T. C. A. BOLGER.